

GÉNIOVÉ VE STÍNU

Tomáš Čechtický

© FOTO: Kniha Václava Paciny Sport v království českém,
Národní muzeum: Zaniklý svět na fotografiích E. S. Vráze, ČTK,
Pinterest a archiv vydavatelství EMPRESA MEDIA, a. s.

© Vydavatelství EMPRESA MEDIA, a. s.

Praha 2017

ISBN: 978-80-88207-12-2

GÉNIOVÉ VE STÍNU

Tomáš Čechtický

EMPRESA MEDIA

2017

Obsah

ÚVOD

Český Tolkien. Jan Lukeš	13
Do země Mašukulumbů. Emil Holub	19
Cyklista a božská Ema. Jindřich Vodílek	25
Král písmáků. František Jan Vavák	31
Trojhlasy v hudbě i lásce. Vítězslava Kaprálová	37
Strašný lesů pán. Václav Babinský	43
Konba žijby pana profesora. Jakub Hron Metánovský	49
Vůdce českých sportovníků. Maxmilián Švagrovský	55
Český Schweitzer v sukních. Vlasta Kálalová di Lottiová	61
Ruchadlo lidských osudů. Bratrance František a Václav Veverkové	67
S kaprem a štikou v erbu. Jakub Krčín z Jelčan	73
Jak prozvonit zemi. Tomáš Jaroš	79
Tajemný don Enrique. Enrique Stanko Vráz	85
Vysaji blesky z mraků. Prokop Diviš	91
Poustevnice ze Ždáně. Helena Fediovová	97
Plnovous stíní řády. Jiří Stanislav Guth-Jarkovský	103
Muž, který probudil národ. Václav Matěj Kramerius	109
Přírodopis mluví česky. Jan Svatopluk Presl	115
Továrna místo domova. Emil Škoda	121
Kouzedlné divadliště. Václav Thám	127
Múza jménem Einodis. Sidonie Nádherná	133
Když noha parou cválá. Josef Božek	139
Furioso Mozartova předchůdce. Josef Mysliveček	145
Malíř bílé smrti. Julius Payer	151
Pražský Gulliver. Antonín Langweil	157
Vraz tam tucet vajec. Magdalena Dobromila Rettigová	163

Co spojuje osobnosti tak různorodé, jako jsou Václav Babinský, Prokop Diviš, Emil Holub, Jakub Hron Metánovský, Sidonie Nádherná či Emil Škoda? Seriál jejich portrétů, publikovaný původně časopisecky, pochází – jak se dříve psávalo – z pera Tomáše Čechtického, představitele staré žurnalistické školy v nejlepším smyslu toho slova.

Vím dobře, jak poctivě se pisatel na jednotlivé medailony připravoval, jak sháněl odbornou literaturu a sporné věci konzultoval s odborníky, až to někdy vypadalo, že o objektech svého zájmu má psát nikoli dvě stránky do společenského časopisu, nýbrž disertaci. Jenže takový už Tomáš Čechtický je. Co udělal, když měl napsat o Kilimandžáru? Zdolal jeho vrchol. A když měl dodat reportáž z Velké pardubické? Sám si její trať proběhl – a nadřel se jako kůň.

Závidím pěkný čtenářský zážitek všem, kteří jej mají teprve před sebou.

Jaromír Slomek

Jan Lukeš

12. července 1912 – 25. srpna 1977

ČESKÝ TOLKIEN

Vytvořil šestnáct jazyků. Iškovsky psal i sbírky básní, například Oblačná pumpa (Ö vorlofimesa glup). Uvažoval o výrobě diamantů kulometem. Složil 36 oper. V Úderce z roku 1952 předepsal part samotnému Gottwaldovi. Lukeš byl lékař a génius tolkienovského stříhu. Dožil ve starobinci pro choromyslné. Jak jinak?

Původně je dermatologem. V pacienta se promění poté, co sepíše vyznání *Můj mír*, opak Hitlerova pamfletu *Mein Kampf* (*Můj boj*). Ideologii svého „paxismu“ vtělí do plakátů, které rozvěsí po pražských ulicích. Na Boží hod roku 1945 svolá do katedrály sv. Víta valnou hromadu paxistů. Místo plánovaného mírového puče si ho však podá policie a po ní psychiatři.

Profesor Zdeněk Mysliveček u něho roku 1946 diagnostikuje paranoidní schizofrenii. To ho později vyvine z útoků proti fujpalibonům. Tak pojmenuje v iškovštině komunisty. Ta je hlavní řečí planety Astron. Tamní Království obojí Hesperie (iškovsky Ö šidlehár öd Öviva Hesupéribi) právě zachvátila fulpalibonská revoluce. Profesor fyziky Milhar s dcerou Darhojáné uniknou zkáze na podomácku sestrojeném hvězdoletu. Havarují nedaleko Berouna, kde právě Lukeš odpočívá na chatě. Z profesora zbude jen škvarek, zato Darhojáné pojme Lukeš za manželku. O planetce Astron z ní vytěží zevrubné informace.

••

Nakreslí světadíly a mapy tamních států, zalidní je národy a sepíše slovníky šestnácti astronských jazyků (kimbelština, ryšština, kvádština atd.). Iškovštinu propracuje do fantastických hloubek. Napíše česko-iškovský slovník (Ö Lluorkand ishívičehyzin) obsahující pět tisíc hesel (sic!). Přeloží do iškovštiny svoji divadelní hru *Cirkus Warwick* (Znáwju Warwick), také však pasáže z rostlinopisu, evangelia a vyšší matematiky. Tímto jazykem hovoří i několik postav z jeho jedenáctidílného románu *Dcera vědy* (Ö džilda farmábi).

Věda je další fasetou jeho talentu. Věří, že z cínu a draslíku se úderem blesku zrodí zlato. Vyvine bleskoche-

mii alias fulgulární chemii, jejíž fialové neony v Postřižinách tak půvabně elektrizují Magdu Vášáryovou. Topí sušenými výkaly v kostkách a uvažuje o mumifikaci mrtvol vodním sklem.

Vymyslí sférické automobily. Hodlá je prohánět pod Prahou kanály ve stylu potrubní pošty. I Le Corbusiera předčí činžák pro deset tisíc obyvatel, ovinutý serpentínami silnic. Dobu předstihnou bordely plné gumových slečen a hřbitovy jako chladírny se zmrazenými nebožtíky. Ve stadiu hypotéz zůstane syntoláda, syntetická čokoláda složená z potravinářského odpadu a drcených pneumatik. Nedotáhne ani hypnodrom neboli cestování ve spánku, osvětlování ulic televizí, školu jízdy na motocyklu s trolejem nebo výrobu diamantů kulometem.

Pobírá invalidní důchod a přizívuje se prodejem rukopisů psychiatru Jaroslavu Stuchlíkovi. Najdou se v profesorově pozůstalosti. Výjimkou je dílo hudební. Lukeš složí 36 oper, 14 symfonií, dvě mše a jedno rekviem. Profesor Stuchlík si do smrti myslí, že jde o fikci. Pacient mu nikdy neukáže ani notu. Až v 90. letech pronikne badatel Jan Hýsek do sklepení bohnické léčebny a partitury zachrání. Lukešovský znovuobjevitel, psycholog a kulturolog Vladimír Borecký, o jejich hratelnosti autorovi těchto řádek před lety řekl: „Psal je způsobem, který je pro odborníka těžko čitelný, nebo se nenašli tací, kteří by byli ochotni s jeho notací zápasit.“

Z Lukešových symfonií stojí za zmínku čtvrtá *Exotica*, pátá *Eroica* a šestá *Erotica*. Osmou Nedokončenou úmyslně nedokončí, zato dopíše Schubertovu *Nedokončenou*. Jedenáctá *Bellica* (Válečná) zní rykem bitvy. Lukeš ji složí pro dvanáct tympánů, šest bubnů, osm pušek, tři kulometry a poplachovou sirénu.

AUTOPORTRÉT. Svá díla ilustroval, z fotografií se dochoval jen amatérský snímek.

Jan Lukeš

- ▶ **1938** promoval na Lékařské fakultě UK
- ▶ **1939** dermatologická klinika v Praze
- ▶ **1941–1943** kožní ústav v Motole
- ▶ **1943–1945** praxe v Německém Brodě, Třebíči, Lounech, závodní lékař Avie Letňany
- ▶ **25. prosince 1945** zatčen a hospitalizován na psychiatrii
- ▶ **únor 1946** diagnóza paranoidní schizofrenie; střídal dělnické profese
- ▶ **1947–1967** profesor Jaroslav Stuchlík ho podporoval odkupováním rukopisů
- ▶ **1951** sekundář v psychiatrické léčebně Kosmonosy
- ▶ **1952** zbaven svéprávnosti, trvalý invalidní důchod
- ▶ **1970** požádal o hospitalizaci v Bohnicích
- ▶ **knižně vyšlo:** Dekadentův lós (poezie 1999); Z knižnice iškovské kultúry (2000); Můj život v hudbě (2003)

Nejslavnější z jeho oper je Úderka. Autor věnuje part prezidentu Gottwaldovi. Má přezpívat svůj projev Kupředu za rozšíření dělnického hnutí. Partitura doputuje přes ÚV KSČ do Národního divadla, kde se jí chopí šéf opery Zdeněk Chalabala (Lukeš ho tituluje Halabala). Gottwaldovu roli převezme národní umělec Zdeněk Votava. Zasáhne však Zdeněk Nejedlý, který v opeře odhalí parodické rysy. Koloraturní trylkování subret zdobících na štaflích Stalinův portrét k takovému závěru přímo vybízí, Lukeš však hrozbu díky diagnóze ustojí.

Podárený je rovněž druhý díl Prodané nevěsty blasfemicky nazvaný Pád rodu Míchova. Mařenka s Jeníkem štěstí neudělala. Manžel pije, tříletý Ivánek má psotník a Vašek honí po polích školačky. Druhé dějství začíná smrtí Ivánka. Vašíka čeká blázinec, čemuž čelí vytrvalou masturbací „mistrně vystiženou tremolem kontrabasů a rytmizovanými intervaly violončel“.

Potud autor ve spisu Můj život v hudbě. Schizofrenie, nebo encyklopedický výsměch době i sobě? Čtenář si nemůže být jist. Lukeš po Stuchlíkově smrti v roce 1967 už jen živoří. Zemře ve starobinci pro choromyslné v Terezíně. Profesor Borecký ho označí za hraniční případ. A ty, jak známo, nepatří nikam.

